

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.2.12>

І. П. Шумейко

доктор філософії за спеціальністю 081 Право

ОБСТАВИНИ, ЩО ВРАХОВУЮТЬСЯ ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ ЗАХОДІВ ФІНАНСОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Стаття присвячена обставинам, які враховуються при призначенні заходів фінансової відповідальності. В законодавстві України про фінансову відповідальність немає однакового підходу до диференціації розміру санкцій залежно від певних обставин. Загальним для багатьох сфер застосування фінансової відповідальності є правило про те, що санкція за перше порушення не може перевищувати мінімальний розмір санкції. До обставин, які пом'якшують заходи фінансової відповідальності, віднесено: вчинення правопорушення вперше, добровільне припинення дій (бездіяльності), відшкодування шкоди, завданої порушенням, чи усунення наслідків порушення в інший спосіб, поведінка правопорушника, спрямована на зменшення негативних наслідків правопорушення, співпраця порушника з органом, уповноваженим виявляти порушення, вжиття порушником заходів з метою запобігання повторному вчиненню порушення. Обтяжуючими обставинами є: неусунення порушення після видачі припису або після застосування заходів відповідальності, суспільно-шкідливі наслідки порушення, повторність, а також приховування порушником своєї поведінки та її наслідків. Крім того, при застосуванні заходів фінансової відповідальності враховуються такі показники (характеризуючі обставини) як: показник наявності чи відсутності наслідків (якщо цей критерій не вказаний як обтяжуюча обставина), часовий, кількісний, якісний та вартісний показники порушення, кількість порушень за певний період (якщо відсутня норма про повторність), майновий стан порушника, а також невимірювані показники. До останніх, зокрема, належать характер, передумови, причини порушення, ступінь вини порушника, рівень суспільної небезпеки (шкідливості) порушення.

Ключові слова: наслідки порушення, обтяжуючі обставини, пом'якшуючі обставини, повторність, співмірність, тяжкість порушення, фінансова відповідальність, характеризуючі обставини.

Актуальність проблеми. Потреба в систематизації норм про фінансову відповідальність, що містяться в численних законодавчих актах, давно назріла. Кроком до такої систематизації має бути комплексне осмислення такого інституту адміністративного права як фінансова відповідальність. Таке осмислення включає в себе аналіз існуючих матеріально-правових норм цього виду відповідальності. Невід'ємною складовою системи таких норм є правила, які визначають ті обставини, що підлягають врахуванню при призначенні заходів фінансової відповідальності. Слід систематизувати наявний нормативний матеріал і визначити, які саме пом'якшуючі, обтяжуючі та характеризуючі обставини впливають на роз-

мір фінансових санкцій. Результати такої систематизації дозволять запозичити кращий досвід правового регулювання та поширити його на ті правовідносини, в яких фінансова відповідальність врегульована недостатньо чітко. Як наслідок, підвищиться рівень дотримання принципу співмірності в цьому виді юридичної відповідальності.

Метою статті є систематизувати відомості про обставини, які підлягають врахуванню при призначенні заходів фінансової відповідальності.

Засади пропорційності, адекватності та співмірності юридичної відповідальності загалом, і окремих аспектів фінансової відповідальності зокрема – були предметом наукових досліджень. Принцип про-

порційності, як зазначає у своїй статті С. Шевченко, є універсальним принципом права, який реалізується в різних галузях права як принцип балансування (дотримання балансу між приватними та публічними інтересами), так і як принцип правообмеження (розумне співвідношення між легітимним обмеженням прав людини та метою, яку необхідно досягти, застосовуючи таке обмеження) [1, с. 107]. І. Беспалько характеризує засаду пропорційності як одну з необхідних вимог, яка повинна дотримуватися державою під час обмеження прав людини, а призначення цього принципу вбачає в збалансуванні публічних і приватних інтересів і недопущенні неправомірного обмеження прав і свобод людини [2, с. 123]. Є. Устищенко, досліджуючи принцип адекватності в застосуванні адміністративних санкцій, справедливо наголошує на тому, що нагальною потребою в правовому регулюванні застосування різноманітних адміністративних санкцій є нормативне закріплення обов'язковості дотримання принципу адекватності (пропорційності) виду й розміру санкції характеру правопорушення, за вчинення якого такі санкції застосовуються, і меті їх застосування [3, с. 186]. В. Ліпінський, дослідивши адміністративно-правові заходи відповідальності за порушення конкурентного законодавства, наголошує на необхідності тлумачення цього законодавства у частині штрафів за антиконкурентні правопорушення так, щоб вплив штрафів на фінансовий стан та платоспроможність суб'єктів господарювання не підривав безповоротно їх підприємницьку діяльність з фактичним виведенням їх з ринку [4, с. 207].

Базовим нормативно-правовим актом, який встановлює засади призначення заходів фінансової відповідальності суб'єктам господарювання (за винятком 15 галузей, зазначених у ч. 2 ст. 2 цього Закону), є Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». Норма ч. 2 ст. 12 цього Закону передбачає, що у разі застосування санкцій за порушення вимог законодавства, зокрема, якщо законом передбачаються мінімальні та максимальні розміри санкцій, врахову-

ється *принцип пропорційності порушення і покарання* [5]. Окрім загального припису про принцип пропорційності, ця ж норма встановлює також і конкретне правило про те, що санкція, що застосовується до суб'єкта господарювання при **першому порушенні, не може бути вищою за мінімальну санкцію**, передбачену відповідним законом [5].

Пом'якшуючими обставинами слід визнати такі, які зменшують відповідальність, поліпшують правове становище порушника. Вони можуть бути або враховані з метою зменшення розміру стягнення в межах певного складу правопорушення, або призводити до утворення привілейованого складу правопорушення. За часом настання пом'якшуючих обставин їх можна класифікувати на ті, що пов'язані з самим правопорушенням, та ті, що пов'язані з поведінкою порушника після вчинення порушення.

До пом'якшуючих обставин, що пов'язані з самим правопорушенням, законодавство відносить таку обставину як вчинення правопорушення вперше (наведене вище положення ч. 2 ст. 12 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» зобов'язує враховувати цю обставину).

До пом'якшуючих обставин, пов'язаних із поведінкою порушника після вчинення порушення, слід віднести такі.

1. Добровільне припинення дій (бездіяльності), відшкодування шкоди, завданої порушенням, чи усунення наслідків порушення в інший спосіб до початку перевірки. В якості прикладу слід навести п. 3 розділу II Методики розрахунку розміру штрафу за порушення законодавства про електронні комунікації та радіочастотний спектр, затвердженої постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку від 14 вересня 2022 року № 159 [6].

2. Поведінка правопорушника, спрямована на зменшення негативних наслідків правопорушення (абзац другий ч. 5 ст. 77 Закону України «Про ринок електричної енергії» і абзац другий ч. 5 ст. 59

Закону України «Про ринок природного газу») [7; 8].

3. Співпраця порушника з органом, уповноваженим виявляти порушення. До прикладу наведемо положення п. 7 ч. 7 ст. 32 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», де в якості обставини, яка підлягає врахуванню, вказана співпраця суб'єкта первинного фінансового моніторингу з державними органами, включеними до системи запобігання та протидії [9].

4. Вжиття порушником заходів з метою запобігання повторному вчиненню порушення (наприклад – норма п. 5 ч. 2 ст. 121 Закону України «Про страхування») [10].

Обтяжуючими обставинами слід визнати такі, які посилюють відповідальність, погіршують правове становище порушника. Вони можуть бути або враховані з метою посилення стягнення в межах певного складу правопорушення, або призводити до утворення кваліфікованого складу правопорушення. Застосування системно-структурного методу дослідження дозволило об'єднати обтяжуючі обставини у фінансовій відповідальності в такі групи обставин.

1. Неусунення порушення:

а) після того, як особу було притягнуто до фінансової відповідальності за вчинення порушення. Приклад – абзаци третій-четвертий п. 117.1 ст. 117 Податкового кодексу України, які встановлюють відповідальність за порушення встановленого порядку взяття на облік (реєстрації) у контролюючих органах, у разі неусунення таких порушень [11];

б) після того, як було видано припис про усунення порушення. Приклад – ч. 7 ст. 8 Закону України «Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому», яка передбачає посилену відповідальність за невиконання припису про усунення порушення вимог щодо розкриття інформації про подільний об'єкт незавершеного будівництва [12].

2. Наявність суспільно-шкідливих наслідків порушення.

Наприклад, нормою ч. 2 ст. 22 Закону України «Про виключну (морську) економічну зону України» передбачено підвищену відповідальність за незаконну розробку природних ресурсів виключної (морської) економічної зони України, якщо такі дії призвели до аварії суден [13].

3. Повторність вчинення порушення. Ця обтяжуюча обставина є такою, що найчастіше передбачена в законах про фінансову відповідальність. До прикладу можна навести положення п. 4 ч. 3 ст. 25 Закону України «Про географічні зазначення спиртних напоїв», якими передбачено підвищений розмір штрафу за *повторне* порушення вимог цього Закону щодо сертифікації спиртного напою із зареєстрованим географічним зазначенням, яке мало наслідком неправомірну видачу сертифіката [14]. Іншим прикладом є норма ч. 4 ст. 27 Закону України «Про рекламу», згідно з якою, повторне вчинення перелічених порушень протягом року тягне за собою накладення штрафу у подвійному від передбаченого за ці порушення розмірі [15].

4. Поведінка правопорушника, спрямована на приховування правопорушення та його негативних наслідків (абзац третій ч. 5 ст. 77 Закону України «Про ринок електричної енергії» і абзац третій ч. 5 ст. 59 Закону України «Про ринок природного газу») [7; 8].

Характеризуючими обставинами слід визнати такі, які враховуються при призначенні заходів фінансової відповідальності, проте не мають однозначного вектору спрямування (на погіршення чи поліпшення правового становища особи, яка притягається до відповідальності). Такими обставинами є, зокрема:

1. *Показник наявності чи відсутності наслідків*, які були спричинені порушенням. Так, у ст. 25 Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» диференційована відповідальність за критерієм завдання шкоди національним інтересам України (політичним, економічним, військовим) чи порушення міжнародних зобов'язань України: якщо такі наслідки настали, то штраф становить 150 % вар-

тості товарів, які були об'єктом відповідної міжнародної передачі, а якщо ні – то лише 100 % вартості таких товарів [16].

2. *Часовий показник порушення.* Прикладом є те, що ст. 265 КЗпП України передбачає відповідальність за порушення встановлених строків виплати заробітної плати працівникам, інших виплат, передбачених законодавством про працю, *більш як за один місяць* – у трикратному розмірі мінімальної заробітної плати, а якщо прострочення тривало менше місяця – таке порушення є «порушенням інших вимог законодавства про працю» і тягне за собою штраф у розмірі мінімальної заробітної плати [17]. В нормативно-правових актах може міститися диференціація відповідальності залежно від конкретного проміжку часу невиконання суб'єктом певного обов'язку. Зокрема, розміри штрафів за порушення вимог законодавства щодо подання банком звітності до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб – відрізняються залежно від тривалості прострочення: якщо воно становить до 15 днів включно, то штраф становить 0,03 % розміру зареєстрованого статутного капіталу банку, а якщо понад 15 днів – то вже 0,05 % цього розміру (п. 9.3 Положення про порядок накладення адміністративно-господарських санкцій Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, затвердженого рішенням виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 23.07.2012 № 11) [18].

3. *Кількісний показник конкретного порушення.* Прикладом є норми абзаців чотирнадцятого-сімнадцятого ст. 60 Закону України «Про автомобільний транспорт», які розмежовують відповідальність перевізників за перевищення встановлених законодавством габаритно-вагових норм, залежно від відсотку перевищення: від 5 до 10 %; понад 10 %, але не більше 20 %; понад 20 %, але не більше 30 %; понад 30 % [19]. Іншим прикладом є диференціація розміру штрафу, що накладається на суб'єктів господарювання, яким встановлено зобов'язання щодо досягнення цільового показника щорічного скорочення споживання енергії: якщо недотримання показника не перевищує 50 %, накладається штраф у розмірі 30000 нео-

податковуваних мінімумів доходів громадян, а якщо становить 50 і більше відсотків – штраф зростає вдвічі (ч. 3 ст. 20 Закону України «Про енергетичну ефективність») [20].

4. *Показник кількості порушень за певний період.* Так, у відповідності до п. 19 Порядку притягнення до відповідальності та порядку визначення розмірів штрафів за порушення у сфері державної реєстрації юридичних осіб, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 13 вересня 2023 року № 3258/5, під час визначення розміру штрафу за порушення має бути врахована, зокрема, кількість порушень, вчинених особою, щодо якої складено протокол, протягом останніх трьох років [21].

5. *Якісний показник порушення.* Прикладом є норма п. 4 ч. 2 ст. 2 Закону України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності», яка розмежовує відповідальність за наведення недостовірних даних у декларації про готовність об'єкта до експлуатації чи в акті готовності об'єкта до експлуатації залежно від класу наслідків об'єкта (СС1, СС2 чи СС3) [22].

6. *Вартісний показник порушення.* В якості прикладу можна навести норму ч. 2 ст. 17 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального», згідно з якою, до суб'єктів господарювання (у тому числі іноземних суб'єктів господарювання, які діють через свої зареєстровані постійні представництва) застосовуються фінансові санкції у вигляді штрафів у разі, зокрема: виробництва спирту етилового, спиртових дистилатів, біоетанолу, алкогольних напоїв та тютюнових виробів без наявності ліцензії – *200 відсотків вартості виробленої продукції* (за оптово-відпускними цінами), але не менш 85000 гривень [23]. До економічного показника порушення можуть бути віднесені також «здобутки» порушника: у відповідності до п. 3 ч. 7 ст. 32 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочин-

ним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», при визначенні заходу впливу та/або розміру штрафу суб'єкти державного фінансового моніторингу враховують, в тому числі, вигоду, одержану суб'єктом первинного фінансового моніторингу внаслідок вчинення порушення, якщо сума такої вигоди може бути визначена [9].

7. *Майновий стан порушника.* Так, у відповідності до ч. 2 ст. 126 Закону України «Про електронні комунікації», у разі якщо постачальник електронних комунікаційних мереж та/або послуг працював менше одного року, розмір штрафу обчислюється від його доходу, отриманого за весь час до прийняття регуляторним органом рішення про накладення штрафу [24]. Крім того, згідно з ч. 6 ст. 46 Закону України «Про кредитні спілки», регулятор може зменшити розмір штрафних санкцій (...) у разі, якщо стягнення суми штрафу призведе до суттєвого погіршення фінансового стану кредитної спілки або спричинить неспроможність кредитної спілки своєчасно виконувати зобов'язання перед своїми членами, або створить загрозу їхнім інтересам... [25].

8. *Невимірювані показники.* Їхнє врахування здійснюється за допомогою здійснення дискреційних повноважень. Прикладом норми про такі показники є ч. 5 ст. 44 Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції», згідно з якою, при визначенні розміру штрафу за порушення враховуються *всі обставини його вчинення, зокрема характер, передумови і причини порушення, (...), ступінь вини особи ...* [26]. Іншим прикладом є норма ч. 12 ст. 110 Закону України «Про медіа», згідно з якою, при визначенні розміру штрафу, який обраховується у мінімальних заробітних платах, Національна рада враховує *технологію, що застосовується для надання сервісу, територію надання та аудиторію сервісу, а також інші обставини, що впливають на рівень суспільної небезпеки вчиненого порушення, про що зазначає у своєму рішенні* [27]. А відповідно до ч. 3 ст. 25 Закону України «Про побічні продукти тваринного походження,

не призначені для споживання людиною», під час визначення розміру штрафу враховується *ступінь ризику для здоров'я людей і тварин* [28].

Способами нормативного закріплення обставин, які підлягають врахуванню під час накладення фінансових санкцій, є:

1) чітка диференціація розміру санкції з прив'язкою до одного чи декількох показників, які можливо виміряти – цей спосіб є характерним для безальтернативної абсолютно-визначеної пропорційної моделі штрафу;

2) надання дискреційного повноваження з вибору розміру санкції у встановлених межах з наведенням (в законі або в підзаконному акті) переліку обставин, які підлягають врахуванню (як тих показників, які можливо виміряти, так і невимірюваних показників) – цей спосіб застосовується для безальтернативної відносно-визначеної моделі штрафу;

3) повна відсутність нормативного закріплення обставин, які підлягають врахуванню – цей спосіб характерний для безальтернативної абсолютно-визначеної фіксованої моделі штрафу, однак застосовується також і в безальтернативній відносно-визначеній моделі.

Мотиваційний потенціал фінансової відповідальності наразі є недостатнім. Перш за все слід відмітити значну кількість законодавчих актів, в яких взагалі відсутні норми про чинники, які слід враховувати при обранні розміру фінансової санкції. Це є порушенням принципу пропорційності (співмірності) юридичної відповідальності. Крім того, в тих законах, які диференціюють заходи фінансової відповідальності, в основному відсутні пом'якшуючі обставини. На думку автора, фінансова відповідальність наразі недостатньо стимулює правомірну поведінку, оскільки одним із засобів її стимулювання має бути, в тому числі, система чинників, які пом'якшують відповідальність. Тому при реформуванні фінансової відповідальності має бути розширено перелік і сферу застосування пом'якшуючих обставин. Зокрема, такими обставинами мають бути: визнання порушником своєї вини, добровільна сплата частини штрафної

санкції (за умов звільнення при цьому від сплати іншої частини санкції), вчинення порушення з необережності (якщо форма вини не має значення при кваліфікації діяння), вчинення порушення в умовах збігу несприятливих випадкових обставин, попередня бездоганна поведінка, малозначність порушення (якщо вона не визначена як підстава для звільнення від відповідальності).

Висновки. В законодавстві України про фінансову відповідальність немає однакового підходу до диференціації розміру санкцій залежно від певних обставин. Існує декілька способів нормативного закріплення в законодавстві цих обставин – від чіткої диференціації розмірів санкцій залежно від вимірюваних показників – до повної відмови законодавця від встановлення чинників, які впливають на розмір санкцій. Загальним для багатьох сфер застосування фінансової відповідальності є правило про те, що санкція за перше порушення не може перевищувати мінімальний розмір санкції. Як правило, в законах про фінансову відповідальність зроблено акцент не на обтяжуючих і пом'якшуючих обставинах, а на тих обставинах, які не мають однозначного вектору спрямування (характеризуючі обставини).

Застосування системно-структурного методу дозволило встановити, що до обставин, які пом'якшують заходи фінансової відповідальності, віднесено: вчинення правопорушення вперше, добровільне припинення дій (бездіяльності), відшкодування шкоди, завданої порушенням, чи усунення наслідків порушення в інший спосіб, поведінка правопорушника, спрямована на зменшення негативних наслідків правопорушення, співпраця порушника з органом, уповноваженим виявляти порушення, вжиття порушником заходів з метою запобігання повторному вчиненню порушення.

В свою чергу, обтяжуючими обставинами є: неусунення порушення після видачі припису або після застосування заходів відповідальності, суспільно-шкідливі наслідки порушення, повторність, а також приховування порушником своєї поведінки та її наслідків.

Крім того, при застосуванні заходів фінансової відповідальності враховуються такі показники (характеризуючі обставини) як: показник наявності чи відсутності наслідків (якщо цей критерій не вказаний як обтяжуюча обставина), часовий, кількісний, якісний та вартісний показники порушення, кількість порушень за певний період (якщо відсутня норма про повторність), майновий стан порушника, а також невимірювані показники. До останніх, зокрема, належать характер, передумови, причини порушення, ступінь вини порушника, рівень суспільної небезпеки (шкідливості) порушення.

Список використаної літератури:

1. Шевченко С.В. Принцип пропорційності у вітчизняній доктрині права: дискусійні та малодосліджені аспекти. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки.* 2019. № 1. Т. 30 (69). С. 103-110. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/eng/journals/2019/1_2019/20.pdf.
2. Беспалько І.Л. Реалізація пропорційності при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2020. № 2. С. 119-124. URL: http://apnl.dnu.in.ua/2_2020/28.pdf.
3. Устименко Є.В. Принцип адекватності в застосуванні адміністративних санкцій. *Право і суспільство.* 2016. № 1. С. 181-186. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/0f97b4c5-d4b3-4049-83d3-89430ba76bc0/content>.
4. Ліпінський В.В. Адміністративно-правові заходи відповідальності за порушення конкурентного законодавства: питання тлумачення. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право.* 2021. Випуск 67. С. 201-207. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/01/41.pdf>.
5. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 5 квітня 2007 року № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>.
6. Про затвердження Методики розрахунку розміру штрафу за порушення законодавства про електронні комунікації та радіочастотний спектр: постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах електронних

- комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку від 14 вересня 2022 року № 159. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1149-22>.
7. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13 квітня 2017 року № 2019-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2019-19>.
  8. Про ринок природного газу: Закон України від 9 квітня 2015 року № 329-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19>.
  9. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 грудня 2019 року № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/361-20>.
  10. Про страхування: Закон України від 18 листопада 2021 року № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1909-20>.
  11. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
  12. Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому: Закон України від 15 серпня 2022 року № 2518-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2518-20#Text>.
  13. Про виключну (морську) економічну зону України: Закон України від 16 травня 1995 року № 162/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162/95-%D0%B2%D1%80#n95>.
  14. Про географічні зазначення спиртних напоїв: Закон України від 1 грудня 2022 року № 2800-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2800-20#Text>.
  15. Про рекламу: Закон України від 3 липня 1996 року № 270/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80>.
  16. Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання: Закон України від 20 лютого 2003 року № 549-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/549-IV>.
  17. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
  18. Про затвердження Положення про порядок накладення адміністративно-господарських санкцій Фондом гарантування вкладів фізичних осіб: Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 23 липня 2012 року № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1584-12>.
  19. Про автомобільний транспорт: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2344-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14#Text>.
  20. Про енергетичну ефективність: Закон України від 21 жовтня 2021 року № 1818-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1818-20>.
  21. Про затвердження Порядку притягнення до відповідальності та порядку визначення розмірів штрафів за порушення у сфері державної реєстрації юридичних осіб: наказ Міністерства юстиції України від 13 вересня 2023 року № 3258/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1614-23>.
  22. Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності: Закон України від 14 жовтня 1994 року № 208/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208/94-%D0%B2%D1%80#Text>.
  23. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального: Закон України від 19 грудня 1995 року № 481/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/481/95-%D0%B2%D1%80>.
  24. Про електронні комунікації: Закон України від 16 грудня 2020 року № 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1089-20>.
  25. Про кредитні спілки: Закон України від 14 липня 2023 року № 3254-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2908-14>.
  26. Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції: Закон України від 2 грудня 2010 року № 2735-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2735-17>.
  27. Про медіа: Закон України від 13 грудня 2022 року № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2849-20>.
  28. Про побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною: Закон України від 7 квітня 2015 року № 287-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/287-19>.

Shumeiko I. Circumstances which are taken into account during appointing measures of financial responsibility

The article is devoted to the circumstances that are taken into account when imposing measures of financial responsibility. In the legislation of Ukraine on financial responsibility, there is no uniform approach to differentiating the amount of sanctions depending on certain circumstances. Common to many areas of application of financial responsibility is the rule that the sanction for the first violation cannot exceed the minimum amount of the sanction. Circumstances mitigating measures of financial responsibility include: committing an offense for the first time, voluntary cessation of actions (inaction), compensation for damage caused by the violation, or elimination of the consequences of the violation in another way, behavior of the offender aimed at reducing the negative consequences of the offense, cooperation of the offender with the body authorized to detect violations, taking measures by the violator to prevent repeated violations. Aggravating circumstances are: failure to eliminate the violation after the issuance of the order or after the application of measures of responsibility, the socially harmful consequences of the violation, repetition, as well as the concealment by the violator of his behavior and its consequences. In addition, during applying measures of financial responsibility, such indicators (characteristic circumstances) are taken into account as: an indicator of the presence or absence of consequences (if this criterion is not indicated as an aggravating circumstance), time, quantity, quality and cost indicators of the violation, the number of violations for a certain period (if there is no rule on repetition), property status of the violator, as well as non-measurable indicators. The latter, in particular, include the nature, prerequisites, causes of the violation, the degree of guilt of the violator, the level of social danger (harmfulness) of the violation.

Key words: *aggravating circumstances, characterizing circumstances, consequences of the violation, financial responsibility, gravity of the violation, mitigating circumstances, proportionality, repetition.*